

811
BILTHOVEN, 24 Augustus 1952.

Waarde kameraad Pannekeek,

Naar ik veronderstel heeft u dezer dagen van kameraad Peppe in Amsterdam al het verzoek bereikt, om voor "Spartacus" een artikel te schrijven, ter herdenking van Gerter, zulks in verband met de 25ste terugkeer van zijn sterfdag. Hij zal u daarbij hebben meegedeeld, dat wij van plan zijn een speciaal "Gerter-nummer" van "Spartacus" samen te stellen, dat dan op 13 September zou verschijnen. De inhoud van dat nummer zou dan als volgt zijn: 1. gedicht over Gerter van G. van Riemsdijk, getiteld "Het proletariaat spreekt...", aanvangende: "Men zegt, dat je eenzaam gestorven bent, het proletariaat je stem niet kent..."; 2. herdenkingsartikel van uw hand; 3. woorden van Gerter zelf.

Op de jongste redactievergadering van "Spartacus" was afgesproken, dat ik me met het samenstellen van dat derde stuk, uitspraken van Gerter, zou belasten. Het komt mij voor, liever gezegd: het kwam ons voor, dat het goed is, wanneer u de keuze der uitspraken enz. onder ogen krijgt. Niet alleen, omdat u beter dan wie van ons ook Gerter hebt gekend, maar ook, omdat er tussen het te schrijven artikel en de gekozen woorden toch een zekere harmonie moet bestaan. Ik zend u daarom hier vast een deerslag van het betreffende stuk. Mocht u van plan zijn geweest - door tijdgebrek, of welke reden dan ook - ons verzoek niet in te willigen, wat wij uiteraard niet hopen, ~~wanneer~~ dan zouden wij het toch bijzonder op prijs stellen, indien u ons uw opinie, zo nodig uw critiek en graag uw goede raad zouwt willen geven met betrekking tot deze citaten.

Laat ik u eerlijk zeggen, dat de keus niet gemakkelijk was. Bij het nalezen van Gerter's werk (en ik beschik maar over een heel klein deel ervan, zodat ik daaruit mijn keus moest maken) tref het me, heezeer de G.I.C. en "Spartacus" - en dat kan natuurlijk ook niet anders - thans verwijderd staan van het standpunt, dat Gerter destijds innam en dat teen ze'n grote stap vooruit betekende vergeleken bij de traditionele arbeidersbeweging. Hee anders bijvoorbeeld denken wij thans over de partij. Inmiddels met belangstelling uw antwoord tegemeet ziende,

met vr. groeten,

C. Brendel

WOORDEN VAN HERMAN GORTER.

"Veel de Marxist is de politiek een wetenschap in de eerste plaats... De wetenschap der economie, der staathuishoudkunde. De wetenschap, dat de maatschappij in het algemeen, door haar productieproces wordt gemaakt tot wat zij is, en dat de maatschappij, in het algemeen, door de wijzigingen in het productieproces verandert. De wetenschap, dat onze bijzondere kapitalistische maatschappij nu door de productiekrachten noodzakelijk naar het socialisme gedreven wordt."

1909, "Sociaal-democratie en revisionisme"

"Onder de woorden der partijen hun eigenlijk wezen te onderscheiden, is telkens weer moeilijk... Wie op de politieke schijn vertrouwt, heeft op dwalend zand, wie op de economische klassenstrijd, heeft op een rots gebouwd."

Artikel: "De politieke toestand" in "De Nieuwe Tijd" van 1905.

"De bourgeoisie, ook de meest radicale, juicht als de arbeiders niet meer op eigen kracht vertrouwen, en knevelt de handen van het proletariaat, als ze in goed vertrouwen werden teegestoken."

Uit een polemiek met A. Dijkgraaf in "De Nieuwe Tijd" van 1906.

"Wat zijn wezen aangaat heeft het kapitalisme zijn laatste ontwikkelingsstap bereikt. Naar zijn wezen, - het mag zich nog zo zeer uitbreiden, vergroten en zelfs zijn strijd omzetten in vrede, - naar zijn wezen is, door de financiële en andere syndicaten en door het imperialisme, de basis der nieuwe maatschappij daar. Dat is het onderscheid tussen toen en nu, tussen de tijd van Marx en de onze, tussen de 19e eeuw en de 20ste. Wat wil dat alles zeggen voor de strijd? Dit. Ten eerste dat de strijd met eindelijk groter middelen moet worden gevoerd. Met de massa-actie. Want wij staan nu tegenover reuzenkrachten, waartegen de oude middelen niet langer voldoende zijn. Maar ten tweede, dat de strijd tegen het kapitalisme voortaan steeds moet zijn - en vanzelf ook wordt - een strijd tot vernietiging van de tegenstander en tot de zege van het proletariaat. De nieuwe formaties in de laatste fase van het kapitalisme: de imperialistische staat, de trusts, de syndicaten, deze formaties zijn zo geweldig, omvatten zo veelomvattend en doortrekken zozeer de gehele maatschappij, het gehele nationale en internationale leven, dat een strijd er tegen de gehele wereld doet wankelen en een strijd is tegen de kapitalistische maatschappij zelf. Het grote gecentreerde kapitaal dooradert, zoals het bloed het li-

chasm, ze zeer de gehele industrie, het gehele transport en de handel, dat een geweldige slag tegen een van de onderdelen het gehele lichaam trillen doet. De strijd van een deel van het kapitaal roept nu terstond de andere delen op, een politieke beweging richt zich tegen de gehele maatschappij, een grote staking richt zich tegen de staat."

1920, "Het imperialisme, de wereldoorlog en de sociaal-democratie" (Vierde druk).

"De proletariërs kunnen aan het imperialisme slechts ontkomen, als zij het kapitalisme vernietigen."

1920, "De wereldrevolutie".

"Van uit de passieve strijd moet het proletariaat stijgen tot de actieve, van uit de kleine strijd door vertegenwoordigers, moet het proletariaat, - zelf, - alleen, - zonder leiders of met de leiders als bijzaak, de geweldige stap doen tot alleen handelen tegen het allersterkste kapitaal-wezen, de sterkste maatschappelijke kracht, die ooit bestond: het imperialistisch wereld-kapitaal."

1920, "Het imperialisme, de wereldoorlog en de sociaal-democratie" (Vierde druk)

"De 3e Internationale geleeft, dat de West-Europese revolutie geheel naar de regels en de tactiek van de Russische zal plaatsvinden. De linkerkant geleeft, dat de West-Europese haar eigen wetten zal hebben en haar eigen tactiek zal volgen. De 3e Internationale geleeft, dat de West-Europese revolutie compromissen en verbonden met kleinburgerse en kleinburgerlijke, ja zelfs met grootburgerlijke partijen zal kunnen sluiten. De linkerkant geleeft dat dit mogelijk is. De 3e Internationale onderschat de macht van het West-Europese en het N.-Amerikaanse kapitaal. Daar de 3e Internationale niet geleeft, dat het proletariaat in W.-Europa alleen staat, verwaarloost zij de geestelijke ontwikkeling van dit proletariaat - dat toch op ieder gebied nog diep onder de invloed van de burgerlijke ideologie leeft - en kiest een tactiek, die de slavernij en de onderwerping onder de burgerlijke ideeën laat bestaan. De linkerkant kiest haar tactiek zo, dat in de eerste plaats de geest van het proletariaat bevrijd wordt. De 3e Internationale drijft leiderspolitiek. De linkerkant daarentegen drijft massa-politiek."

Uit de "Open brief aan Lenin", 1921.

"De tactiek der W.-Europese revolutie moet een geheel andere zijn dan die der Russische revolutie, want het proletariaat staat hier alleen, het moet hier de revolutie alleen maken, tegen alle andere klassen. Het proletariaat moet hier dus ook de allerbeste wapens hebben voor de revolutie. Daar de vakverenigingen onvoldoende wapens zijn, moeten zij vervangen worden door of veranderd in bedrijfsorganisaties, die tot een bond verenigd worden."

Uit de "Open brief aan Lenin", 1921.

"Strijdend tegen het kapitaal, tegen de absolutistische tendenzen van het kapitaal, de voortdurend toenemende maatschappelijke ellende, deze beperkend en daardoor het bestaan der arbeidersklasse mogelijk makend, vervulde de vakbeweging haar rol in het kapitalisme en werd daardoor zelf een lid van de kapitalistische maatschappij."

Uit de "Open brief aan Lenin", 1921.

"De vakverenigingen zijn door hun natuur geen goede wapens voor de W.-Europese revolutie. Daargelaten, dat zij tot werktuigen van het kapitalisme geworden zijn... daargelaten dat deze organisaties door hun wezen, wie ook de leiders mogen zijn, de leden tot slaven, tot werktuigen moeten maken, zijn zij onbruikbaar. De vakverenigingen zijn te zwak in de strijd tegen het machtig georganiseerde W.-Europese kapitaal en zijn staat. Deze zijn veel te machtig tegenover hen. Want de vakverenigingen zijn ten dele nog bereepsvereenigingen, die daarom alleen geen revolutie kunnen maken. En voor zever zij industriële bonden zijn, steunen zij niet op de bedrijven, de werkplaatsen zelf, en zijn ook daardoor zwak. Zij zijn meer steunverenigingen dan strijdverenigingen, ontstaan in de tijd van de kleinburgerlijke maatschappij. Hun organisatie was reeds voor de revolutie onvoldoende in de strijd, voor de revolutie zelfs deugt zij - in W.-Europa - in het geheel niet. Want de arbeiders maken de revolutie in de bedrijven en niet in de bereepen en industriën."

Uit de "Open brief aan Lenin", 1921

"De arbeider is tot slaaf van het parlement geworden, hij handelt zelf niet meer, hij laat het parlement handelen... Het parlementarisme kan niet anders dan de eigen, voor de revolutie vereiste activiteit der massa's verlammen."

Uit de "Open brief aan Lenin", 1921

"In de diepste grond der zaak drijft de 3e Internationale nog altijd de tactiek der 2e Internationale."

Uit: "De lessen van de Maartbeweging",
artikel in "De Nieuwe Tijd" van 1921.

"Ze werden de 21 punten opgesteld, die iedereen kan ondertekenen, die zich communist neemt, maar het niet is en daarmee werden de partijen gevermd. Ze kwamen de oppertunisten bij henderduizenden. Ze werd de 3e, Russische Internationale dadelijk een vermeld het li-chaam."

"De Internationale van Moskou", artikel
in "De Nieuwe Tijd" van 1921.

"Het oppertunisme is de pest der arbeidersbeweging en de dood der revolutie... En het is er weer, in de 3e Internationale."

Uit de "Open brief aan Lenin", 1921.

"Rusland, Lenin, de 3e Internationale, hebben het wereldproletariaat verzwakt, zij hebben het door opportunisten in massa-partijen verzameld, die geen kracht hebben. Zij hebben het, het veranderde parlementarisme en de reactionaire vakverenigingen als wapens gegeven. En de leiders-dictatuur. Zij hebben het proletariaat, door Ruslands kleinburgerlijke verhoudingen gedreven, een kleinburgerlijke opportunistische tactiek gegeven, inplaats van een proletarisch-revolutionaire."

"De Internationale van Moskou", artikel in "De Nieuwe Tijd" van 1921.

"Gij zult de vreselijkste nederlaag lijden en het proletariaat tot de vreselijkste nederlaag voeren, zo zij bij deze tactiek volhardt."

Uit de "Open brief aan Lenin", 1921

"Evenals wij vroeger tot de revisionisten en reformisten zeiden: Wij stellen de ontwikkeling van het zelfbewustzijn der arbeiders boven al, zelfs boven kleine voordelen, zo zeggen wij nu tot u, Lenin: Wij stellen boven alles de groei der massa's in wil tot de daad."

Uit de "Open brief aan Lenin", 1921.

"De dictatuur ener partij, ener communistische partij, kan hier niet bestaan, zoals in Rusland. De dictatuur moet hier, om het kapitaal te overwinnen, uitgeoefend worden door de klasse zelf, de gehele klasse."

Uit de "Open brief aan Lenin", 1921.

"De arbeidersklasse der wereld heeft in de arbeidersraden haar organisatie, haar centralisatie, haar vorm en haar wezen gevonden. Voor de revolutie en voor de socialistische maatschappij."

"De wereldrevolutie", 1920.

"Wij willen geen persoonlijke ~~le~~ "leiding"... bij de algemene staking, omdat de socialistische massa haar tactiek zelf bepalen moet."

"Sociaal-democratie en revisionisme", 1909.

"Het internationale proletariaat kan alleen in de strijd en de revolutie overwinnen als het het imperialisme van alle naties als één imperialisme bestrijdt."

Uit: "De eenheid van het internationale proletariaat", artikel in "De Nieuwe Tijd" van 1920.

"Compromissen, opportunisten, onderdrukken van het vrije woord, bedrog der massa, geheimhouding der bedoelingen, macht van een partij of partijtje of van leiders als deel zijn velstrekt uit den bezee. Zij leiden het proletariaat naar de ondergang. En... wij zien de leiding der (Nederlandse) Communistische Partij de opportunistische tactiek volgen en macht (1)

zeeken voor hun partij en voor hen zelve. Wij zien hen compromissen sluiten en concurreren met andere partijen om de volksgunst. Wij zien hen daartoe zelfs het vrije woord onderdrukken. Dit opportunisme is het bewijs, dat de leiding der C.P. niet de klaarheid der massa ten deel heeft, maar de macht der partij en van haar leiding. Om het met één zeer scherp en klaar woord te zeggen: De partij wordt door de leiding niet voor het communisme gemaakt, maar het communisme wordt gebruikt als middel om de partij en haar leiding groot en machtig te maken."

Uit: "De eenheid van het internationale proletariaat", artikel in "De Nieuwe Tijd" van 1920.

"Men kan geen slechtere, geen, zij het ook in onbewustheid verbrachte, slechtere dienst doen aan het proletariaat, dan juist nu de waarde der theorie te verkleinen, en de praktijk, het onmiddellijke, te stellen boven het algemene. Want de tijd nadert, al kunnen wij natuurlijk niet zeggen wanneer hij precies komt, waarop juist de bewustheid, het psychische element, in de beweging, niet alleen aan het woord zal komen, (dat doet het altijd), maar beslissen zal."

Uit een artikel in "De Nieuwe Tijd" van 1905.

Hollandsch noornaal 3

M. H. 2

Bilthoven, 1 November 1953.

8/7

Waarde kameraad P a n n e k e e k ,

Dank veer je brief van 30 Oct. en veer het Franse vlugschriftje, dat ik had achtergelaten. Ik ben blij, dat ik het weer heb, want ik meet het terugsturen naar Parijs en ik had er al naar gezocht.

Wat "Socialisme en Barbarie" betreft: als je naleest wat wij daarever zowel in "Daad en Gedachte" als in "Spartacus" geschreven hebben, zul je zien, dat ons eerdeel ever deze greep velleidig met het jouwe evereenkent. Wij houden dan eek ze nauw negelijk contact met hen en ik heb met hen afgesproken, dat zij Franse vertalingen van belangrijke artikelen in "Socialisme en Barbarie" zullen afdrucken en dat wij omgekeerd eek stukken van hen zullen vertalen en opnemen, hetzij in "Daad en Gedachte", hetzij in "Spartacus".

7
uit
"Sparta-
cus"

Je vraagt me, wat of het veer mensen zijn. Wel, in dat opzicht bestaat er een belangrijk verschil tussen hen en Spartacus. Het arbeiders-element is bij ons veel sterker vertegenwoordigd. Ja, ze hebben me zelfs toegegeven, dat het bij hen vrijwel n i e t aanwezig is. Veer zever zij niet uit studenten bestaan of intellectuelen, zijn het tech lui die beheren tet de "Angestellten" of "Funktienäre" in het een of andere bedrijf. Er zijn er twee, die bij Renault werken (op kanteer) er is er een, die bureauchef is op een andere grote metaalfabriek in de omgeving van Parijs en ik heb onder hen één kameraad leren kennen, die werkt op een assurantie-kanteer.

Je hebt het wel goed geraden dat C h a u l i e u (niet Chautemps, zeals je hem abusievelijk neemt) hun leidende kracht is. Maar als je onze twee bescheuwingen ever deze greep aandachtig neg eens naleest, zul je zijn, dat er bij hen een meerderheids- en een minderheidsstreming bestaat. Chaulieu is de leidende kracht van de meerderheidsrichting, Claude Mental is de centrale figuur van de minderheid. Deze minderheid staat (juist op het punt van de partij) véél dichter bij ons dan Chaulieu. Je kunt je hier zelf van evertuigen, wanneer je ten eerste in ne. 9 het artikel La vie de notre groupe naleest en vervelgens in ne. 10 de discussie ever de partij, waarin Chaulieu en Mental hun standpunten tegenever elkaar stellen. Be bescheuwing van Mental lijkt véél meer op de onze dan die van Chaulieu. Tijdens een discussie tussen Mental, Chaulieu en mijzelf, die wij in Maart j.l. hebben gehad, bleek mij dat eveneens. Mental onderstreepte teen nadrukkelijk, dat hij de partij "un phénoméne transiteire" achtte. Overigens bestaan er, ze is mij bij de discussie gebleken, neg wel meer stremingen onder hen dan zij efficieel toegeven, omdat b.v. iemand als Vega, waarvan eek enkele artikelen zijn opgenomen, rechtser staat dan Chaulieu, hetgeen in perseenlijke gesprekken eek niet verheimelijkt werdt. Ten slette is interessant, dat bijveerbeeld het allereerste stuk in het allereerste nummer tech tal van uitspraken bevat, waarever wij ons kunnen verheugen en die wij n.i. velleidig kunnen onderschrijven. In de discussies tussen hen en mij in Maart j.l. is bevendien komen vast te staan, dat zij ever de vakbeweging, niet alleen precies eender denken als "Spartacus", maar dat zij hun standpunt eek met precies dezelfde argumenten verdedigen.

Er is nog een belangrijk verschil tussen Spartacus en "Socialisme en Barbarie". Dat is de gemiddelde leeftijd. Over het algemeen zijn zij jonger. En velen van hen, die pas in of zelfs ná de jongste wereldoorlog volwassen werden, komen voort uit de Franse verzetsbeweging. Neem als voorbeeld de ontwikkelingsgang van een van hun leden, een zekere Guillaume. Hij is nu 25 jaar. Aan het eind van de oorlog werd hij lid van de Stalinistische jeugdorganisatie. Na een half jaar had hij, zo vertelde hij mij, daar zijn buik volkomen van vol. Hij werd tegen Tretzkist, maar kon zich, naarmate zijn eigen revolutionaire opvattingen zich ontwikkelden, daar toch niet thuis voelen. Toen (uit de Tretzkisten) de groep "Socialisme en Barbarie" zich vormde, ging hij daarmee mee. En nu beheert hij tot de minderheidsrichting van Mental, die veel sceptischer staat tegenover de partij dan Chaulieu en de zijnen.

Je vraagt of ze hun tijdschrift regelmatig kunnen uitgeven. Nee, dat is niet het geval. Er staat weliswaar op elk nummer, dat "Socialisme en Barbarie" elke twee maanden uitkomt, maar dat is meer vrome wens, dan realiteit. In $\frac{3}{2}$ jaar zijn er nu 12 nummers verschenen en tussen no. 11 en no. 12 bijvoorbeeld ligt een periode van 9 maanden.

Chaulieu leest (goed) Duits en Engels en er zijn er nog een paar die Engels lezen. Aan hen heb ik dan ook de exemplaren van "Workers Councils" gegeven, die ik van het voorjaar van je meekreeg. Ik ben benieuwd hoe daar nu hun reactie op zal zijn. Inmiddels hoop ik je hiermee naar geneegen te hebben ingelicht.

Beste groeten, ook aan mevrouw,

Cajo Brendel

Bilthoven, 4 Juli 1954.

waarde kameraad Pannekoek,

Dank voor je brief van 21 Juni. Ik had wel begrepen, dat iemand, die in de verhuizing zit niet dadelijk op allerlei correspondentie kan antwoorden, zodat ik niet direct een brief verwachtte. Ik was blij, dat je na een paar weken al gelegenheid had op enkele dingen, die ik opmerkte in te gaan.

Ook ik heb enkele dagen laten verstrijken, omdat het werk voor "Spartacus" natuurlijk voor de correspondentie gaat. Toch is bij mijn brief ditmaal wel een zekere haast, omdat ik uit je laatste schrijven bemerk, dat je het slachtoffer bent van een misverstand.

Je schrijft me in die brief namelijk ook over het antwoord van Chaulieu, zoals dat in no. 14 van "Socialisme ou Barbarie" is afgedrukt en je zegt daarover:

"De zin van regel 15 op pag. 40 is niet duidelijk, geeft zowat 't tegendeel van wat ik bedoelde: een z.g. revolutionaire partij kan n i e t dienen om de macht te veroveren voor de arbeidersklasse...."

Ik heb de bewuste zin natuurlijk direct nog eens zorgvuldig nagelezen. Hij geeft m.i. je bedoeling precies en nauwkeurig weer. Chaulieu schrijft in zijn vertaling namelijk:

"Pour conquérir le pouvoir nous n'avons que faire d'un parti..." enz.

Je hebt of niet nauwkeurig gelezen of bent niet vertrouwd met de uitdrukking "n'avoir que faire de...."

"N'avoir que faire de" betekent: niets te maken hebben met, niet kunnen dienen voor, niet dienstig om, etc.

Indien Chaulieu geschreven had: "nous n'avons que faire un parti" zou je volkomen gelijk hebben en zou hij het omgekeerde hebben vertaald van hetgeen je bedoelde. Nous n'avons que faire un parti" wil zeggen: Wij hebben slechts een parti te vormen....

Maar de correcte vertaling van: "nous n'avons que faire d'un parti" luidt:..... precies zoals je eigen woorden in je brief aan mij. De vertaling van Chaulieu is dus volkomen in orde.

Overigens ben ik het me je opmerkingen over het standpunt van Chaulieu, zoals dat in zijn antwoord tot uitdrukking komt volkomen eens. Deze kwesties vormen nu meer en meer het onderwerp van de discussie tussen de Franse kameraden en ons.

Met Pinksteren j.l. waren vijf Franse kameraden van de groep "Socialisme ou Barbarie" op bezoek bij mij in Bilthoven. Momenteel is Theo Maassen naar Frankrijk toe om die zaak van de partij met hen te discussieren en in September ga ik zelf weer naar Parijs om de discussie voort te zetten, waar Theo is blijven steken.

Inmiddels heb ik in het Duits (dat Chaulieu ook voortreffelijk beheerst) een stuk klaar gemaakt, dat Theo mee naar Parijs heeft genomen en dat daar dienen kan als basis voor de besprekingen over dit punt. Ik schreef het in het Duits, omdat wij dan meteen een doorslag naar onze vrienden in Duitsland kunnen sturen, die wij van onze discussies en gesprekken met de Fransen regelmatig op de hoogte houden. Ik stuur je tegelijk met deze brief een doorslag, die ik graag (eventueel) met opmerkingen, weer terug wil hebben, omdat het het enige exemplaar is, dat ik nu nog bezit.

Dit stuk is geschreven in de vorm van een artikel. Je moet echter wel bedenken, dat het minder voor publicatie dan wel voor zelfverheldering is bedoeld en dat de artikel-vorm alleen maar gekozen is, om de jongere leden van de groep "Socialisme ou Barbarie", die in velerlei

opzicht nog scholing behoeven en minder met de Marxistische literatuur vertrouwd zijn dan velen van ons, binnen te voeren in de tijd, waarin Marx en Ruge met elkaar polemiseerden.

Het zou natuurlijk ook mogelijk zijn geweest hen zonder meer op de bedoelde uitspraken te wijzen. Maar dit lijkt me een betere methode en het slot van het stuk (waar ik over Lenin en Luxemburg spreek) is bedoeld als een demonstratie. Zo in de zin van: kijk makkers, als je die woorden van Marx goed overdenkt, dan hebben ze consequenties, ook voor de problemen onzer dagen. Want de tegenstellingen over de partij, die tussen Luxemburg en Lenin bestonden zijn weliswaar niet precies dezelfde, als die welke tussen ons en Chaulieu bestaan (je ziet, de eisen die een vergelijking nu eenmaal stelt, dwingen me hier ons voor Chaulieu te noemen) maar ze houden wel met elkaar verband. Want wij zijn er na uitvoerige discussie zowel van jouw brief aan Chaulieu als van zijn antwoord, van overtuigd, dat wat de wortel van de verschillen betreft, deze te vinden zal zijn in een verschillend inzicht over het (klassen) bewustzijn. Ik moet je (omdat deze brief anders te lang zou worden) voor de wijze waarop ik dit bedoel, verwijzen naar een discussie, die wij over dit probleem in "Spartacus" hebben gevoerd. Je vindt mijn bedoeling precies weergegeven in de nummers van "Spartacus" 22, 23 en 25 van het vorige jaar. Mocht je die nummers niet meer hebben, dan kunnen wij ze nog wel even opsturen. In die artikeltjes kom je de uitspraken van Marx uit de "Kritische Handglossen" ook wederom tegen.

Overigens heb ik in het Duitse stuk die woorden: "Wo es politische Parteien gibt, findet jede den Grund eines jeden Uebels darin, dasz statt ihrer, ihr Widerspruch sich am Staatsruder befindet."... natuurlijk expres gebruikt, omdat Chaulieu heftig gekant is tegen een tegen de arbeidersraden gericht staatsgreep van de bolsjewisten, maar in een staatsgreep van zijn eigen (goede) groep geen enkel kwaad ziet.

Tenslotte nog een paar andere dingen: je zegt: was maar eens vaker komen praten toen ik nog in Zeist ~~was~~. Ja ik heb dat met opzet niet gedaan, omdat ik je niet lastig wilde zijn. Ik weet, dat je bezig was met die zaken van Simon Stevin. Ik weet ook, dat je nog een omvangrijke correspondentie hebt. En ik begrijp, dat je niet meer zo veel werk kunt verzetten als voorheen en bovendien was ik ook bang, dat het je vrouw (doe haar vooral mijn heel hartelijke complimenten) wat teveel zou worden als daar maar telkens van die discussianten in huis kwamen.

Overigens geloof ik, dat het - nu wij met zijn allen, jijzelf inbegrepen, zo nauw in die "Partij"-discussie met die Fransen zijn gewikkeld - goed zou wezen indien wij elkaar nog eens spraken. Daarom kom ik belet vragen voor Zondag 11 Juli a.s. zo tegen een uur of 11 's morgens.

Dat je - zoals je mij zowel als Stan Poppe schreef, - eens overwegen wilt of je nu en dan niet eens iets voor "Spartacus" kunt schrijven, verheugt mij zeer. Ik hoop, dat het er van komt.

Wat je "Zeitungskorrespondenzen" betreft: wij hadden juist onder elkaar al opgemerkt, hoezeer men in die voorbije tijd de partij bij alle beschouwingen in z'n hoofd had, toen je brief aan mij kwam, waarin je onze aandacht op hetzelfde vestigde. Je hebt volkomen gelijk, maar desondanks zijn je artikelen er niet minder belangrijk en belangwekkend om.

Nu, dat is het dan voor deze keer. Naar ik hoop (ik wacht even een briefje of het je schikt) tot Zondag a.s.

*Hartelijke groeten van
Cees Pienkel.*

B i l t h e v e n , 9 Juli 1954.

Waarde Pannekoek,

Dank voor je laatste brief. Ik kom Zondag tussen half elf en kwart voor elf. Overigens: ik ben het met je eens, dat de tegenstelling, die wij met Chaulieu c.s. hebben, niet gelijk is aan die tussen Luxemburg en Lenin. Maar ze is m.i. wél ge-
lijkvormig. En er spelen naar mijn mening toch ook wel dezelfde dingen in mee. Dat blijkt ook hieruit, dat de brief van Pannekoek en het antwoord daarop van Chaulieu twee dingen tegelijkertijd behandelen: de functie van de arbeidersraden, hun positie enz. én het karakter van de Russische revolutie. Diverse problemen, die daar mee samenhangen, vindt men terug als men zich in de oude strijd tussen Rosa (en de West-Europese Marxisten à la Gorter en Pannekoek) enerzijds en Lenin anderzijds, verdiept. En het is dan ook heus niet de neiging geweest Lenin met een woord van Marx te imponeren, die mij dat Duitse stuk heeft doen samenstellen. Zoets ligt me verre. Maar het is wel - je hebt het zelf al begrepen - de poging geweest, diverse vraagstukken tot één noemer te herleiden, ze in een algemene samenhang in te voegen, om ze beter te kunnen overzien.

Nu komt daar ook bij, dat ik met graagte daarom naar deze Randglossen van Marx grijp, die - tussen haakjes nog menige andere schat bevatten - omdat ze in mijn eigen geestelijke ontwikkeling zo'n grote rol hebben gespeeld. Ook ik kende aanvankelijk alleen maar dat opstel "Z. Kritik der Hegelschen Rechtsphilosophie", dat ik zeer bewonderde. Daarna las ik "Zur Judenfrage" en de Randglossen liet ik lang onopgemerkt, ook al omdat ik werkte met die uitgave van de "Frühschriften", die door Landshut en Mayer is verzorgd en daarin komt slechts een fragment van de "Randglossen" voor, dat de lezer niet in staat stelt zich over de werkelijke betekenis van dit opstel van Marx een oordeel te vormen.

Ja, het is waar, Marx spreekt in deze jeugdgeschriften de taal van Hegel. Maar mij is het zo gegaan, dat ik die opstellen eerder las, dan de boekjes van Van der Goes en Kautsky, die ik pas veel later in handen kreeg. Je moet niet vergeten: toen je zelf in de beweging kwam waren de jeugdschriften van Marx nog niet gepubliceerd of niet meer toegankelijk. Toen ik er veel later in kwam, waren de jeugdwerken er wél, maar juist aan Kautsky als commentator van Marx bestond twijfel, niet het minst door de critiek, die de G.I.C. had uitgeoefend op zijn "Die proletarische Revolution und ihr Programm", door de critiek ook van Karl Korsch op Kautsky's "Materialistische Geschichtsauffassung." Het begrijpelijke gevolg was, dat ik mezelf direct tot de jeugdgeschriften wendde en me dus door de Hegelsche rijstebrijberg moest heenverstellen. Dat viel toch ook nog wel weer mee, wanneer men, wat Marx schreef voortdurend in verband bracht met de praktijk van de arbeidersklasse en de strijd van het proletariaat van onze dagen. De klassenstrijd is mijn commentator van Marx geweest en ik geloof tot op vandaag, dat dit de beste commentator is, die iemand zich wensen kan. Omgekeerd was het zo, dat je, naarmate je dieper in Marx doordrong, de klassenstrijd beter leerde

verstaan. Het ligt voor de hand, hoe of dat komt.

Zoals ik nu al zei, ik werkte met "Die Fröhschriften", uitgegeven door Landshut en Mayer. Het waren vooral de briefwisseling van Marx met Ruge, Z-Kritik der H. Rechts philosophie en Die Heilige Familie, die mijn aandacht trokken. Maar Canne Meyer heeft later me de ogen geopend voor de Randglossen. In de "Rätekorrespondenz" kwam in de 30-er jaren een artikel voor over Lenin en Luxemburg, waarin de Randglossen er in werden betrokken, op dezelfde manier als ik het nu gedaan heb. Mij werd destijds veel duidelijk, toen ik me bewust werd van die ontbeerlijkheid van het politieke bewustzijn, omdat het om een klassenbewustzijn gaat. Ik zag niet alleen het verschil tussen de burgerlijke en de proletarische omwenteling zo goed, maar ik zag ook, de grote lijn en de samenhang in Marx werk. Van die uitspraak in de Randglossen tot aan zijn voorwoord voor Zur Kritik der politischen Oekonomie is maar een stap.

Enfin, daar praten we Zondag nog wel over. Als je die discussie in "Spartacus" ~~leest~~ leest, zul je ongetwijfeld beter nog begrijpen wat ik bedoel. Ik breng de desbetreffende nummers wel mee. En ook de Hollandse vertaling van "Wat doen". Tot Zondag dus,

Hartelijke groeten,

Cajo Brendel.

Pref. dr. A. Pannekeek

Regentesselaan 8

ZEIST.

REGENTESSELAAN 8

Afs. C. Brendel

Middellaan 11

Bilthoven.

Den heer A. P a n n e k e e k

Regentesselaan 8

Z E I S T .

WOLFFENBUTTEL DRUCK- u. VERLAGS-ANSTALT

Afz. C. Brendel
Middellaan 11
Bilthoven.